

Badacsony, a bor városa

Hogy mikor ültették ezen a tájon az első szőlőtőkét? Pontosan nem tudjuk.

Egyes történettudósok szerint már az igen fejlett mezőgazdasággal rendelkező **kelták** is műveltek itt szőlőt. A hagyomány

Probus

római császár nevéhez fűzi a pannóniai, s így a badacsonyi szőlőkultúra megteremtését is. Probus 276-282 között uralkodott, mocsarakat csapoltatott le, utakat építtetett, szőlőket telepíttetett. A hazájukra-annyira emlékeztető Balaton-felvidéken megtelepedett

rómaiak

szőlőt is műveltek, akárcsak Itáliában.

A Balaton környékének mezőgazdasági sajátosságainak vizsgálatakor azonban egészen Kr.e. 6000 környékére mehetünk vissza, mikorra már a Mezopotámiában megindult robbanásszerű fejlődés hatására gyökeres fordulat következett be.

Az **átmeneti Kőkor** rendkívül meleg, csapadékszegény klímája kényszerítette a délebbi földműves kultúrákat, hogy északabbra települjenek. Így az **Új Kőkorban** Kr.e. 3000 környékére, előzmények nélküli fejlett, kapás földművelést és állattartást találunk a Balaton környékén. Ezt az időszakot követő

Réz-és Bronzkor

önálló fejlődési szakaszként ékelődött be a térség történelmébe.

A Badacsony környéki régészeti leletek nagyon sok mindenről árulkodnak, tesznek tanúságot a régmúltról. A leletek nagy részét ugyan megsemmisítette az évszázados szőlőkultúra, mely régen feldúlta a hegyoldal őskori sírmezőit. Mégis számottevő az a sorozat, mely a badacsonyi szórványos leletekből a **Sümegei Múzeumba** került.

A szőlőkultúra megjelenése az ismert források alapján a rómaiakat megelőzi. A Nyugatról hódító útjukra indult kelták, más néven a **gallok**, Kr.e. a negyedik században a Dunántúlt megszállva, a Balaton vidékén kb. Kr.e. 380-ban jelentek meg.

Badacsony lankáin kelta csontvázas temető árulkodik ottlétükről. A kutatók szerint a kelták főként **szőlőt** telepítettek a hegyoldalba, hiszen ennél alkalmasabb helyet erre a célra nem is találhattak volna.

Mikor a **Dunántúl** a Római Birodalom tartománya lett **Pannónia** néven, Badacsonyt is érintette az Aquincumhoz vezető vagy azt összekötő út.

Római út

néven még ma is megtalálható a nyomvonala. Itáliai mintára, sorra épültek a villák, a nagybirtokosok, kereskedők, tisztviselők, gazdasági épületekkel körülvett házai, mediterrán arcot kölcsönözve a tájnak. Badacsonyra a földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozó uradalmaik

villa rustica

voltak jellemzőek. A hegy lábánál, Tomajon, még szintén feltárássra vár egy ilyen un. villa rustica.

Ismert **Domitianus** császár rendelete, amely a provinciában megtiltotta az újabb telepítéseket, sőt azt is elrendelte, hogy a meglévő szőlők felét pusztítsák ki és gabonát termesszenek helyette.

Kr.u. 92-ben kihirdetett rendelet oka, hogy a pannóniai borok, így a badacsonyi hegyen termő borok rontják az itáliai bor versenyképességét. Ezt a tilalmat két évszázaddal később

Probus

császár a szívére hallgatva eltörölte, hisz maga is Pannónia szülötte volt, és családjából hozta magával a szőlő tiszteletét.

Pannónia az **5. századtól** a népek országútjává vált, mozgalmas élete csak a magyar honfoglalással zárult le. A Balaton vidékét a hunok elől menekülő

mán

törzsek özönlöttek el, majd a népvándorlás első hullámaként megjelentek maguk a hunok is. A

Hun birodalom

bukása után rövid ideig a

keleti gótoké

volt a Balaton környéke, majd később a

longobárdoké

lett a hatalom. Az ő uralkodásuk sem tartott sokáig, nagy részük Itáliába vonult, átengedve a területet az ázsiai eredetű hódítóknak, az

ger

avaroknak

. A két és fél évszázados avar uralomnak a

frankok

vetettek véget. Nagy Károly hadjárata után a megriktult avar és szláv lakossághoz

bajorokat

és délről

szlávokat

telepítettek.

Pannóniában a népvándorlás viharos időszakában sem hagytak fel a **szőlőtermesztéssel**. Az egymást követő hódítók pedig mivel maguk is kedvelték a bort, nem pusztították el a korábbról örökölt szőlőkultúrákat. A honfoglaló magyarok, akik korábban is ismerték és szerették a szőlőt és a bort, ezeken a területeken fejlett szőlőkultúrát találtak. Több századon keresztül a borkezelés még ókori nyomon haladt.

896 táján megérkeztek a Kárpát-medencébe Árpád fejedelem vezetésével a törzsszövetségben élő **magyarok**, kitérve a besenyők támadása elől. Árpád legelőkelőbb vezéreinek nemzetségei szereztek hatalmas birtokokat a Balaton vidékén. Erről tanúskodnak környékünkön a **Lád**, a **Kál**, a **Keszi** összetételű helynevek. Ebben az időben a szálláshelyeket a szállásbirtokos főemberek nevével jelölték. A

Vérbúcsú-Lád

Nemzetség a Badacsony déli lejtőin alakította ki egyik téli szállását. Ennek emlékét őrzi a hajdani Lád falucska neve is, mely Badacsony közvetlen szomszédja

Badacsonyládbi

nevében él tovább. Érdekes, hogy Bulcsú nevét az általa, illetőleg a nemzetsége által elfoglalt területen nem őrzi település. Apja

Kál

neve viszont fönmaradt, több környező település is viseli nevét.

Badacsonytomaj névadója a **Tomaj** Nemzetség, Tanuzoba besenyő vezértől származtatja magát, aki még Taksony fejedelem korában költözött hazánk területére. Valószínűleg a fejedelem besenyő rokonságához tartozott. Tanuzoba fia Urkund (Örkény) volt, és Urkundnak a fia volt Tomaj, az István kori hős. Amikor **997-ben István** állt a törzsszövetség élére, a hatalmukat féltő és a régi hithez ragaszkodó nagyurak egy része szembefordult vele és kirobbantották a somogyi Koppány-féle lázadást. A harcban résztvevő kabar hadakat István kabar sógora vezette, az ugyancsak szövetséges besenyők élén pedig a besenyő rokon Tomaj állt, aki aztán szolgálataiért a Balaton északi partján nyerte adományba, többek közt a mai Badacsonytomaj területét. Tomaj helynév tehát pusztán személy, illetve nemzetségnévből keletkezett. A településünk nevének előtagjaként szereplő Badacsony

hegynév eredete mindmáig tisztázatlan. Az első írásos emlékek a hegy nevének említésével. Egy 1263-ban kelt oklevélen, melyet II. Pál veszprémi püspök IV. Orbán pápa utasítására a remete közösségek körében tett vizitációja

során tapasztaltakról és elvégzett munkájáról szól, már nevesíti a Badacsony nevet, az akkori írás forma szerint: "Bodochun"

Tehát már 1263-ból van írásos emlék. Ez az oklevél minősíthető a Pálosok anyakönyvi kivonatának

Országos hírűvé azonban csak a 18. és a 19. században vált, főleg

Kisfaludy Sándor

költészete révén. Sok szállal kötődik a tájhoz, művészetéből vég nélkül lehetne idézni Badacsony dicséretét. Gondoljunk csak a mindmáig leghíresebb Kisfaludy Sándor és

Szegedi Róza

nevétől elválaszthatatlan 1795-ös badacsonyi szüretre, amelyet Kisfaludy költészete tett ismertté az egész országban. Ezen a szüreten bontakozott ki kettőjük

szereleme

, amelyből megszületett Badacsony költészete és színes mesevilága. Badacsonyt és az itteni szüreteket nemes birtokosaink hozták divatba a 18. 19 század fordulóján. Szőlőkben díszes présházakat építettek és hírnevük öregbítésére fényes mulatságos szüreteket rendeztek. Az akkori társadalmi élethez hozzátartozott a badacsonyi szüreten való részvétel is. Nem véletlen, hogy

1846. április 4-én

a

Balaton Gőzhajózási

Társaság

az épülő hajójának a két évvel korábban elhunyt költő iránti tiszteletből a Kisfaludy nevet adta. Az 1848-as forradalom idején a Badacsonytomajról bevonuló honvédek is a Kisfaludyn utaztak Keszthelyre a hadkiegészítőhöz. A település létalapja évszázadokon át a szőlő volt, valamilyen formában szinte mindenki ebből élt. A rendes gyakorlat az volt, hogy a földesúr a tulajdonában lévő szőlőt hasznobérbe adta jobbágyainak, melyek után a tulajdonjog elismerésül hegyvámot fizettek. A badacsonyi szőlőhegyen az urasági és adóköteles jobbágyi szőlők mellett voltak un. szabad, illetve nemesi szőlők is, amelyek a

komporcionátus

birtokosok tulajdonát képezték. A környékbeli nemesek közül számosan szereztek szabad szőlőket a hegyen.

Ranolder János

veszprémi püspök nagy csodálója volt Badacsonynak. A gyönyörű tájjal való találkozását Eötvös Károly meséli el Balatoni utazás című könyvében.

„Egyszer bérma körúton Badacsony vidékére is ellátogatott. Felment a hegy tetejére, s körülment a hegy vállán is. Egy helyen a bazalttornyok alatt, az omlástól nem messze megállott és körülnézett. És amíg körülnézett: lelke előtt végigvonultak a világ legszebb tájképei: És látta azt, hogy valamennyinél szebb ez a vidék, amelyet ő most lát, s az a pont, ahol ő most áll. Lelkét magasztos érzelem töltötte el, és nagy gondolat fogamzott meg agyában. Magához

intette uradalmának kormányzóját.

„A mi országunk a legszebb ország, s ez a hely, ahol állunk, a világ leggyönyörűbb vidéke. Ide építsetek nekem lakóházat, s fölöttem, a bazalttorony tetejére emeljétek egy óriási keresztet a mi üdvözítőnk emlékezetére. És vegyétek meg nekem az elpusztult szőlőket, és tanítsátok meg az embereket az okos szőlőművelésre. Egykor az idegen nemzetek utazói ezren és százezren jönnek ide, majd, hogy amikor már minden szépet láttak, minden szépséget itt együtt lássanak.”

Badacsony irodalmi és művészeti hagyományai színes tárházzal bírnak. Sok művészt ihletett meg a táj páratlan szépsége, a dolgozó emberek hangulata. Csak a legismertebb művészeket említve: **Keresztury Dezső**, a Nyugat nemzedékéhez tartozó kifinomult stílusú, sokoldalú író, költő, műfordító, irodalomtörténész. Munkásságát befolyásolta szülei badacsonyi szőlősházában eltöltött hosszú nyári hetek hangulata. Itt vállalt sorsközösséget **Egry Józseffel**,

akinek ő hozta a Kossuth Díjat is. Egry József 1928-ban költözött véglegesen Badacsonyba, akinek munkásságára, festményeire méltán vagyunk büszkék. Nem túlzás azt állítani, hogy nála több aspektusban, napszakban senki nem festette meg a Balatont. A természet és az ember örök viszonya, együvé tartozása, egymással szembenállása, ez volt Egry művészetének fő problémája. Képei ma is sok turistát vonzanak Balaton parti műterem lakásába.

Vég nélkül lehetne sorolni az írókat, költőket, kiket a Balaton és Badacsony páratlan szépsége megigézett. **Jankovich Ferenc, Tamás István, Bertényi Iván, Lissák György, Pauler Gyula, Herczeg Ferenc.** Téréségünk

ma élő legnagyobb alakja

Udvardi Erzsébet

Kossuth díjas festőművész. A Balaton szépségének a tó és a táj harmóniájának az ábrázolása kísérte művészi pályafutásának jelentős szakaszát. Ma vallási és oltárképek festését vállalja. Badacsony mind művészetében, mind történelmi hagyományaiban jelentős múltra tekint vissza. Az idők folyamán mély gyökeret eresztett. Ezekből a gyökerekből táplálkozunk ma is. A Balaton part legfiatalabb városa jelenét és jövőjét ezekre a történelmi hagyományokra építi.